

20ste jaargang
nummer 9
september 1984

DAAD
EN
GEDACHTE

**orgaan gewijd aan de problemen
van de zelfstandige arbeidersstrijd**

Bij elke bijzondere handeling
gaat het denken aan het doen
vooraf. Bij het handelen van
klassen of massa's blijkt de
betekenis van het handelen
pas achteraf. Hier gaat de
daad vooraf aan het begrip.

Theo Maassen

DAAD EN GEDACHTE

ORGAAN GEWIJD AAN DE PROBLEMEN
VAN DE ZELFSTANDIGE ARBEIDERSSTRIJD

GEEN VASTE ABONNEMENTSPRIJS
DE UITGAVE ZAL WORDEN BEKOSTIGD UIT
VRIJWILLIGE BIJDAGEN

Redactie en administratie:
Schouw 48-11, 8232 BD Lelystad
Postgiro 307695

DE STAKING DER MIJNWERKERS

IN GROOT-BRITANNIË

Indrukken van een verblijf in Zuid-Wales

"In die vallei waren 14 mijnen, nu nog één. Daar, achter die heuvelrij waren er 23, nu nog één." Dit is me verteld toen ik half juli ruim een week ben opgetrokken met stakende mijnwerkers in Zuid-Wales. Genoemde woorden verklaren al direkt de vastberadenheid van de arbeiders om dóór te gaan: zij strijden voor hun toekomst en die van hun kinderen. "We liggen nu 18 weken stil, zonodig gaan we nog 18 maanden door."

Vastberadenheid, verbittering en een enorme solidariteit van 'n groot deel van de werkende klasse in Groot-Brittannië en vooral in de mijnwerkersstadjes waar ik geweest ben, zijn me opgevallen. Ik zal hier niet proberen een analyse of een volledig overzicht van deze ontegenzeggelijk belangrijke staking te geven, maar ik wil me beperken tot een overzicht van de dingen die ik heb meegemaakt en gezien.

Hoe is 't mogelijk om met zoveel duizenden in staking te blijven vanaf 6 maart dit jaar zonder noemenswaardige inkomsten? De NUM (National Union of Mineworkers), de landelijke vakbond, steunt de staking, maar heeft zoals in Groot Brittannië gebruikelijk, geen stakingskassen. Postende arbeiders krijgen £2 (ongeveer f9,-) per dag. De eerste tijd was dat nog £3, maar het werd te duur voor de bond. Mijnwerkersvrouwen en hun kinderen krijgen een soort bijstand, maar daarvan wordt afgetrokken een bedrag van £ 15 dat de mannen verondersteld worden te krijgen van hun vakbond. Gore diefstal van de overheid dus. Maar er wordt gekollekteerd, bij winkelcentra, in de straten, en daar wordt ontzettend veel geld opgehaald. Bij een winkel zat een oud-mijnwerker van een jaar of 70 elke dag voedsel te vragen. Op een bord stond geschreven: "koop bij je boodschappen iets extra voor de stakers". Wat hij zo verzamelde was indrukwekkend. Iedereen die ik gesproken heb, verklaarde dat ze 't vol konden houden dankzij die voedselpakketten. Een probleem hierbij is wel dat er geen fruit of verse groenten in zitten. Dat is namelijk niet zo lang goed te houden. De stakers en hun gezinnen eten dus vooral blikvoedsel. De vrouwen in de solidariteitskomi-

tees hebben er daarom voor gezorgd dat er voortaan ook aardappelen verstrekt worden.

Met het noemen van de vrouwen, kom ik aan een tweede onmisbare steun voor de stakers. Zonder hun actieve deelname was de strijd al voorbij geweest, naar iedereen met grote stelligheid beweerde. De vrouwen spelen een zeer grote rol bij de voedselverstreking. Zij stellen o.a. de voedselpakketten samen. In zoverre zou je nog kunnen spreken van een tamelijk traditionele rol, n.l. die van huisvrouw. Maar ook als dit het enige was wat de vrouwen deden, zou er al een groot verschil zijn met de meeste andere stakingen. 'Normaal' zitten de vrouwen thuis in 't huishouden met de kinderen en merken van de staking vooral een drastische inkomstenvermindering. Nu zijn de vrouwen actief bij de strijd betrokken, ook al is het uiteraard een minderheid die aan de komitees deelneemt. Maar er is meer en dit is van zeer groot belang. De vrouwen nemen actief deel aan het posten, zijn dus direkt in de strijd, in de meest letterlijke zin van het woord, betrokken. Nou is posten in Zuid-Wales bij de *mijnen* niet nodig. Iedereen is in staking en geen mens wil terug. In het begin van de staking werd er wel gepost, maar al snel was duidelijk dat de stakingsposten vooral symbolisch zouden zijn. Ze worden gehandhaafd voor alle eventualiteiten en om een oogje te houden op de mijn. Zeer veel mijnwerkers en hun vrouwen zijn echter door Groot-Brittannië getrokken om in andere gebieden te posten. Daar hebben ze dingen meegemaakt die op een burgeroorlog lijken. Nottinghamshire, het graafschap waar de mijnen grotendeels doorwerken, is door de politie vrijwel van de buitenwereld afgesloten. Kilometers buiten de mijnstadjes werden arbeiders tegengehouden, vaak kwamen ze via allerlei omzwervingen door de velden op de plaats van bestemming aan. Tijdens dat posten werd er door de politie (waar overigens zeer veel militairen in politie-uniform tussen zitten) ongenadig op los geramd. Dit gaat blijkens krantenberichten nog steeds door. Tijdens deze tochten door het land zijn mijnwerkers ook een solidariteitskampagne gestart. Er zijn nu vaak direkte banden gelegd met arbeiders in andere plaatsen waarlangs informatie en geld worden uitgewisseld. De activiteiten van de vrouwen in Zuid-Wales met betrekking tot het posten beperken zich dus vooral tot het zogenaamde sekundaire posten (daarover verderop meer).

Door deze actieve deelname van de vrouwen krijgt de staking ook heel andere, van te voren nooit verwachte konsekwenties. De vrouwen zien en voelen zelf hoe hard de strijd is; hoe noodzakelijk hij is, hoeft aan geen arbeidersvrouw te worden uitgelegd. Eén van de belangrijkste gevolgen van deze deelname is, naar men mij zei, dat de verhoudingen onderling zich wijzigen. Natuurlijk wijzigen zich bij ieder konflikt de verhoudingen tussen de stakers, maar nu beperkt zich dat niet tot de mannen alleen, maar het breidt zich uit tot de verhouding tussen man en vrouw. Men praat veel meer met elkaar, men leert elkaar ook op heel andere terreinen kennen en waarderen. Dat dit heel geleidelijk en zeer moeizaam gaat bleek op een middag die mijnwerkersvrouwen hadden georganiseerd voor de kinderen. Er kwamen slechts 9 kinderen, 5 moeders en 1 man opdagen en dat terwijl er 900 mijnwerkers in die plaats werken. Woedend waren de organiserende vrouwen over dit gebrek aan belangstelling, maar ze zouden er werk van maken. Zij deden en doen al het werk voor niets, ook voor het posten ontvangen ze geen penny, terwijl ze zeer druk zijn met hun huishouden.

Hierboven noemde ik even het sekundaire posten (officieel is dat in Groot-Brittannië verboden). Dit houdt in dat arbeiders bij bedrijven die

niet direkt bij de staking betrokken zijn, proberen de zaak plat te leggen. In Zuid-Wales gaat het hierbij vooral om twee staalbedrijven, één in Port Talbot en één in Llanwern. Normaal draaien deze twee staalbedrijven voor een groot deel op steenkool uit Zuid-Wales, nu echter wordt steenkool per schip aangevoerd naar Port Talbot waar een haven is op het terrein van het bedrijf. Het ijzererts wordt altijd zo aangevoerd en per trein naar Llanwern, dat geen eigen haven heeft, gebracht evenals een deel van de benodigde steenkool. Er is een afspraak gemaakt tussen de bond en het genationaliseerde staalconcern British Steel Corporation (BSC) dat de stakers het zouden toelaten dat er voldoende steenkool en ijzererts in beide staalbedrijven kon worden aangevoerd om de zaak aan het draaien te houden, maar meer ook niet. Dit is toegezegd omdat BSC met het afstoten van arbeidskrachten dreigde wanneer het bedrijf wegens gebrek aan grondstoffen gesloten zou moeten worden. De mijnwerkers willen niet dat er nog meer staalarbeiders werkloos worden en bovendien willen ze proberen te vermijden dat de twee groepen arbeiders tegen elkaar worden uitgespeeld. BSC neemt evenwel geen genoegen met deze regeling, maar wil volop blijven produceren. Omdat de spoorwegaarbeiders weigeren steenkool en ijzererts te vervoeren uit solidariteit met de mijnwerkers, probeert het staalconcern per vrachtauto Llanwern van het nodige te voorzien. Het sekundaire posten speelt in Zuid-Wales zich dus af bij deze twee bedrijven en op de 70 km snelweg ertussen.

De vrachtwagenchauffeurs ontvangen f 43 per rit. Ze maken 2 à 3 ritten per dag. Om f 100 te verdienen moet een mijnwerker in die streek een week ploeteren. Dat dit onderkruipersbaantje zo goed betaald wordt, is omdat de regering en de National Coal Board (NCB) alles in het werk stellen om de staking te breken en net te doen alsof de staking nauwelijks schade berokkent. Ook betaalt het zo goed omdat het zeer gevaarlijk is. Er zijn bijvoorbeeld diverse keren vrachtwagens in brand gestoken en in de nacht van 7 op 8 juli is het kantoor van een van de belangrijkste transportbedrijven in Zuid-Wales in de as gelegd. In de periode dat ik er was en heb meegepost bij de staalfabriek in Port Talbot waren de arbeiders maar één keer in de meerderheid tegenover de politie. Direkt daarna en op andere dagen waren er relatief weinig arbeiders en twee-, driemaal zoveel politieagenten. Maandagochtend 16 juli om half zeven 's morgens waren er ongeveer 400 arbeiders en zo'n 300 agenten. Nadat effectieve blokkade van de weg onmogelijk was gebleken doordat de arbeiders niet voldoende duwkracht konden ontwikkelen, verspreidden we ons langs de snelweg. Met hoge snelheid denderde een konvooi van een kleine 100 trailers het bedrijf uit, het overige verkeer was stilgelegd en de politie probeerde de arbeiders af te schermen door een kordon langs de stoeprand te vormen. Er lagen voldoende stenen langs de weg en van een kleine 50 vrachtwagens zijn de voorruitte ingegooid. Minstens één chauffeur is hierbij aan het hoofd gewond geraakt. Vrij veel wagens hebben een ijzervlechtwerk voor de ramen (net als in Nederland de ME-busjes) waardoor ze onkwetsbaar zijn voor stenen, maar de meeste die ochtend niet. De haat en de felheid van de arbeiders is nauwelijks te beschrijven. Als het gelukt was een chauffeur zodanig te raken dat hij de macht over het stuur was kwijtgeraakt met het gevolg, dat de combinatie zou zijn gaan scharen en de rest van het konvooi zou hebben geblokkeerd, dan zouden heel veel chauffeurs voor lange tijd als stakingsbreker zijn uitgeschakeld. Helaas wou dat die ochtend maar niet lukken. Later die ochtend was de politie versterkt tot een kleine 700 man, terwijl

het aantal posters gestaag terugliep. Er zijn die dag 42 arbeiders gearresteerd en zeer hardhandig in politiebusjes gegooid. Ik wil me hier niet bezighouden met de volslagen idiote discussie over het 'geweldvraagstuk': de arbeiders vechten voor hun bestaan en dat is voor mij en zeker voor hen voldoende rechtvaardiging om op te treden tegen stakingsbrekers en politie. Ook al hadden de meesten een voldaan gevoel over het feit dat ze zoveel schade hadden aangericht en duidelijk hadden gemaakt de konvooien niet te accepteren, er was naderhand toch ook een kater. Er zijn rond de 20.000 mijnwerkers in Zuid-Wales van wie ongeveer 400 bij Port Talbot waren die ochtend. De week daarvoor waren er heftige discussies geweest omdat de NUM er niets voor voelt dit soort posten, het sekundaire posten, te organiseren. Na zeer veel aandringen was dan besloten tot de actie van die maandag maar ongetwijfeld heeft de betrekkelijk magere opkomst te maken met de halfhartige steun ervoor van de NUM.

Het was opmerkelijk dat van de 400 arbeiders die maandagochtend er ongeveer 90 uit de plaats Maesteg kwamen waar nog één mijn is, St. John's Colliery. Weliswaar ligt Maesteg maar een kleine 15 km van Port Talbot verwijderd, maar de grote aktiebereidheid van hen is opvallend. Te meer daar de mijnwerkers van St. John's bij 't begin van de staking tégen hadden gestemd. In 1981 en 1982 hadden zij namelijk het werk neergelegd tegen de sluitingsplannen van de NCB, maar toen waren in Groot-Brittannië niet voldoende mijnwerkers bereid tot actie. Nu, in '84 wilden de mannen uit Maesteg aanvankelijk niet meedoen. Toen evenwel besloten was tot een landelijke staking hebben met name de arbeiders uit deze mijn een ongekende activiteit aan de dag gelegd. Zij waren de eersten uit Zuid-Wales die de boer op gingen in het hele land om geld en voedsel te organiseren. Bij akties door heel Groot-Brittannië zijn vrijwel steeds mijnwerkers van St. John's te vinden. Een shop-steward van deze mijn vertelde dat over een jaar of twee ook de mijnwerkers uit Maesteg werkloos zullen zijn, althans dat zijn de plannen van de NCB. De bedoeling is dat ongeveer 3 km verderop een nieuwe mijn wordt aangelegd die dan privébezit moet zijn (momenteel zijn de Britse mijnen staats eigendom). Er zit daar namelijk een zeer grote hoeveelheid eerste kwaliteit steenkool in de grond. Dit grapje, het aanleggen van die mijn gaat £400 miljoen kosten en zal 7 jaar duren. Men heeft vanuit de bond uitgerekend dat vanuit St. John's die kolenlagen in 2 jaar tijd bereikt kunnen worden voor een vierde deel van de kosten. Ook uit dit voorbeeld blijkt dat de overheid en de NCB er op uit zijn de mijnwerkers te breken. Al twee keer eerder hebben Britse arbeiders een regering ten val gebracht. Als de mijnwerkers op de knieën zijn, zullen de andere categorieën arbeiders niet al te veel problemen opleveren is de verwachting van regering en ondernemerdom. Of hun verwachting zal uitkomen staat echter nog te bezien.

N.V.

EEN BRIEF VAN EEN BRITSE MIJNWERKER

Zoals in het voorafgaande artikel werd vermeld, zijn tal van Britse mijnwerkers door heel 't land gereisd om een solidariteitskampagne ten behoeve van hun staking op poten te zetten. De onderstaande, uit het Engels vertaalde, brief werd geschreven door een mijnwerker uit Zuid-Wales en gericht aan een groep arbeiders in Birmingham bij wie hij op bezoek was geweest. Wij zijn in het bezit van een kopie van de bewuste brief, waarop een datum ontbreekt. De tekst luidt aldus:

Beste kameraden,

Wij willen graag iedereen bedanken, die al zeer enthousiast meewerkt aan onze campagne tegen de mijnsluitingen.

Zuid-Wales vecht als één man tegen een 'KRANKZINNIGE TORY-REGERING', die sinds 1979 al 53 mijnen heeft gesloten en die plannen koestert om nog eens 70 mijnen te sluiten, wat een verlies van 70.000 banen zou betekenen en neerkomt op een poging tot afslachting van onze industrie zonder rekening te houden met de gevolgen.

Wij weten dat wij deze strijd tot het einde toe moeten doorzetten, maar wisten jullie dat:

- een stakende mijnwerker niets voor zichzelf ontvangt,
- de echtgenote van een mijnwerker £ 21,45 per week krijgt, maar dat daarvan £ 15 wordt ingehouden wegens veronderstelde stakingsuitkering,
- ieder kind beneden 11 jaar recht heeft op £ 9,15 per week, maar dat daarvan £ 6,50 gezinskorting wordt afgetrokken, zodat per slot van rekening 'n stakende mijnwerker met vrouw en twee kinderen in totaal per week niet meer ontvangt dan £ 11,75 om van te leven,
- een alleenstaande mijnwerker volstrekt niets ontvangt?

Steungroepen zijn opgezet in plaatselijke gemeenschappen om de bittere armoede tot een minimum te beperken. Ons 'ADOpteER EEN MIJN'-plan zorgt ervoor, dat gezinnen onmiddellijk hulp krijgen. Geld en voedselpakketten worden dankbaar aanvaard door gezinnen, die het zonder 'JULLIE' hulp zeer zwaar zouden hebben.

Zo lang onze vrouwen en kinderen niet VERHONGEREN zijn wij er trots op dat wij de spits afbijten van de vakbeweging en van de arbeidende klasse van dit land. Nodig ons alsjeblieft uit om persoonlijk op jullie vergaderingen te komen spreken. Neem telefonisch contact met ons op.
Vriendelijke groeten,

A.W.

Opdat onze lezers zich enigermate een oordeel kunnen vormen omtrent de hoogte der in de brief genoemde uitkeringen, vermelden we dat £ 1,- ongeveer f 4,50 is. De woorden die wij in bovenstaande brief met hoofdletters hebben getypt, staan in 't Engelse origineel eveneens met hoofdletters geschreven.

=====

O V E R   H E T   G E V A L - D U I S E N B E R G

Is het een grof schandaal dat iemand als de heer Duisenberg publiekelijk verkondigt dat het niveau van de laagste uitkeringen nog verder omlaag moet, dat de arbeid goedkoop moet worden gehouden en er dus vooral geen nieuwe loongolf mag komen?

Het is altijd een grof schandaal wanneer iemand die zelf een inkomen

heeft dat in de buurt van vier ton ligt, het economische heil en de redding des vaderlands van een verdere verarming van de allerarmsten verwacht en eventuele (toekomstige) looneisen van de arbeiders bij voorbaat afwijst en er een waarschuwend vinger tegen opheft.

Is het schandaal des te groter omdat de heer Duisenberg, die lid is van de PvdA, zich 'socialist' noemt? Volstrekt niet. In de eerste plaats niet omdat de heer Duisenberg in een interview te kennen heeft gegeven dat hij zelf enige moeite heeft met de aanduiding van 'socialist' en in de tweede plaats niet, omdat de heer Duisenberg of hij nu moeite heeft met 't begrip 'socialist' of niet, in géén geval een socialist is. Hij is lid van de PvdA, dat wil zeggen lid, niet van een socialistische, maar van een progressief kapitalistische partij, die geenszins de opheffing van 't huidige produktiestelsel nastreeft, doch enkel de modernisering daarvan.

De heer Duisenberg heeft, in zijn functie van president van de Nederlandse Bank en als lid van de Sociaal-Economische Raad, als progressief kapitalist, en derhalve als kapitalist gesproken. Aan arbeiders, uitkerings-trekkers, bijstandsmoeders, AOW-ers en wie verder nog op of ander de rand van het bestaansminimum mag leven, kan de heer Duisenberg maling hebben en het behoort zelfs tot zijn taak om maling aan ze te hebben.

Heeft de heer Duisenberg, toen hij zijn zoveel rumoer verwekkende uitspraak deed, in het belang van het kapitaal en van zijn klassegenoten een valse voorstelling van zaken gegeven of feitelijkheden verdraaid? Nee, wat de heer Duisenberg verklaarde, namelijk dat de keiharde maatregelen die hij aanbeveelt (en die zélf s nog verder gaan dan wat het kabinet-Lubbers voor ogen zweeft) de enige mogelijkheid bieden op een herstel van de kapitalistische economie, is een eerlijke poging de kapitalistische waarheid onder ogen te zien.

Inderdaad, het herstel van de kapitalistische economie vergt herstel van de rendementen (winsten), matiging van de lonen en sociale premies, verbetering van de vermogensverhoudingen, een verbetering van de technologie. De heer Duisenberg heeft deze kapitalistische waarheid geformuleerd in de taal van het kapitalisme. Men kan d e z e l f d e waarheid natuurlijk ook in de taal van de uitgebuite en onderdrukte klasse formuleren. Dan luidt zij aldus, dat de kapitalistische produktie alleen maar mogelijk is ten koste van de arbeidende of werkloze bevolking, dat de rendementen van het bedrijfsleven slechts verkregen en gehandhaafd kunnen worden door de armen nog armer te maken dan tevoren. Beide formuleringen echter zijn niet met elkaar in strijd.

Wie roept dat Duisenberg zich als 'socialist' zou moeten schamen is het slachtoffer van een misverstand. Wie luide verkondigt, dat het herstel uit de crisis niet ten koste van de armen of de werkenden mag gaan maakt zich schuldig aan demagogie. Dat die zogenaamd 'andere weg uit de crisis' een 'socialistische' weg zou zijn is een leugen. Socialisme betekent niet een andere manier om de kapitalistische economie te herstellen, socialisme betekent de opheffing van de kapitalistische produktiewijze, de opheffing van loonarbeid en kapitaal. Socialist zijn betekent niet de heer Duisenberg te verketteren, socialist zijn betekent uit de waarheid van Duisenberg de konklusie te trekken dat een ándere produktiewijze onvermijdelijk is, een produktiewijze die niet op loonarbeid berust.

=====

ARBEIDSDISCIPLINE IN RUSLAND

De geschiedenis van de vroege arbeidersbeweging in Rusland wordt door de bolsjewistische historici nog steeds behandeld volgens het heilige woord van Lenin. Al in zijn geschrift *Wat zijn de 'vrienden van het volk' en hoe strijden zij tegen de sociaal-demokraten?* (1894) had Lenin voorgeschreven hoe de sociaal-demokraten zich volgens hem meester dienden te maken van de massa's. Sindsdien zijn de bolsjewieken niet moe geworden te herhalen, dat de geschiedenis ook inderdaad volgens Lenins recept is verlopen: Oktober 1917 zou dan het definitieve bewijs zijn, dat de volksmassa's zich werkelijk achter Lenins partij hadden geschaard. In 1894 schreef Lenin:

"Wanneer de voorhoede van de arbeidersklasse zich de opvattingen van het wetenschappelijke socialisme eigen maakt, en begrip van de historische rol van de Russische arbeider krijgt, wanneer deze ideeën een brede verspreiding krijgen en onder de arbeiders sterke organisaties worden opgebouwd, die de huidige versnipperde oorlogvoering van de arbeiders omvormen in een bewuste klassenstrijd, dan zal de Russische ARBEIDER, wanneer hij zich aan het hoofd heeft gesteld van alle democratische elementen, 't absolute omverwerpen en het RUSSISCHE PROLETARIAAT (samen met het proletariaat van ALLE LANDEN leiden over de rechte weg van openlijke politieke strijd naar de zegevierende COMMUNISTISCHE REVOLUTIE."

Lenin meende derhalve - later in zijn brochure *Wat te doen?* heeft hij het nogmaals uitdrukkelijk herhaald - dat het socialistische bewustzijn van buitenaf in de arbeidersklasse diende te worden ingedragen. Hier lag dus ook de taak bij uitstek van revolutionaire intellectuelen. De strijd van alle dag tegen de uitbuiting door de ondernemers was voor de sociaaldemokraten (en met name voor de latere bolsjewieken onder hen) niet meer dan het beginpunt van een welbewust door de arbeiders te voeren politieke strijd voor de burgerlijk-democratische revolutie.

Deze in wezen Jakobijnse benadering van de klassenstrijd - zij is op deze plaats al honderden malen gekritiseerd en wij hoeven dit niet nóg een keer te doen - heeft op de geschiedschrijving in Oost en West haar stempel gedrukt. Nog steeds overheerst hier de vraag, hoe de Russische Sociaal-Democratische Arbeiders Partij (RSDAP) in de jaren 1890-1905 zich langzaam een achterban van arbeiders heeft weten op te bouwen, of, met andere woorden, met wat voor middelen de arbeiders tot een socialistisch bewustzijn werden gebracht. In de hedendaagse sovjetgeschiedschrijving behoort het nog tot de onvermijdelijkheden om zinnen te schrijven als: 'V.I. Lenin beschouwde de agitatie als het belangrijkste middel voor de politieke opvoeding van de arbeidersklasse', om vervolgens te vermelden: 'Een bijzonder grote rol in de ontwikkeling van het klassenbewustzijn van de arbeiders speelde hun bestudering van Lenins publikaties', verspreid in alle belangrijke steden van Rusland. Veel aandacht wordt in deze lijn van redeneren ook besteed aan de mate waarin de Russische arbeiders hadden leren lezen en schrijven, naar musea of schouwburgen gingen enzovoort. Omgekeerd wordt de arbeidersaanhang van de 'gele' politievakbonden van Zoebatov steevast verklaard met het 'feit' dat deze arbeiders 'weinig bewust waren, hun bindingen met het platteland nog niet hadden verloren en nog doordrongen

waren van de kleinburgerlijke psychologie, zodat zij een naïef geloof hadden behouden in 'vadertje tsaar'' 1).

De westerse geschiedschrijving heeft aan dit beeld lange tijd weinig toe te voegen gehad. Lang had hier de overhand het verhaal van de kringen van sociaal-demokratische intellectuelen die, in hevige concurrentiestrijd gewikkeld met Narodniki en Ekonomisten, trachtten hun ideeën bij de arbeiders ingang te doen vinden. Ging aanvankelijk alle aandacht uit naar de politieke opvattingen van de Russische sociaal-demokraten en naar de twisten tussen bolsjewieken en mensjewieken, later werd ook de sociale aanhang van de RSDAP in het onderzoek betrokken 2). Toch bleef over het algemeen het klassieke burgerlijke concept gehandhaafd, dat arbeiders en boeren spontaan in opstand kwamen wegens 'economische' grieven, en dat handige agitators deze grieven in 'politieke' kanalen probeerden te leiden. (De 'bewijzen' voor deze zienswijze lagen voor het oprapen: had Lenin zelf niet geschreven, dat de *agitatie* onder het volk steeds moest afhangen van de omstandigheden - 'met koetsiers moet men anders praten dan met matrozen, met matrozen anders dan met typografen' - maar dat de *politiek* steeds een en dezelfde moest zijn?). Een verfijnder versie van deze zelfde visie werd vervolgens ten beste gegeven door de Amerikaanse historicus John Keep. In een studie over de revolutie van 1917 (op het punt van de verhouding tussen RSDAP en volksmassa's wel te vergelijken met de jaren vóór 1905, al is in 1917 de schaal immens veel groter geworden) schetst Keep een beeld van spontaan gevormde sovjets, bedrijfskomité's en milities die in de 'chaos' van een 'elementaire volksbeweging' een kern van orde vormde. Maar, aldus Keep, belangrijker was dat deze massa-organisaties 'een groot deel van de bevolking in contact brachten met politieke activisten, die de mensen bestookten met niet aflatende propaganda en agitatie. Hier hadden deze beter onderlegde elementen een kans om de werkelijke of vermeende wensen van de massa's te verwoorden en die op de buitenwereld te projekteren. Deze organisaties waren forums waarin potentiële leiders zich een achterban, een sleep van mede-profiteurs of een basis konden verwerven'. Zonder deze organen voor massa-mobilisatie zouden volgens Keep de politieke partijen geen invloed hebben gekregen buiten de maatschappelijke elite van intellectuelen, waaruit de actieve partijleden grotendeels afkomstig waren.

Het is een van de verdiensten van Keeps boek, dat het met een rijkdom aan materiaal de spontane organisatie schildert van onderop. Maar ondanks de grote plaats die Keep inruimt voor het zelfstandig optreden van arbeiders en boeren, blijft zijn eigenlijke invalshoek toch die van het gebruik dat de bolsjewieken hebben gemaakt van de massa-organisaties voor de vestiging van hun eigen macht. Deels doordat de doeleinden van de massa-organisaties en die van de kommunistische partij aanvankelijk gelijk leken te zijn, zo schrijft Keep, deels doordat de bolsjewieken, 'geschoold in de technieken van manipulatie van organisaties', deze massa-organisaties aan zich ondergeschikt wisten te maken, konden de laatste geleidelijk aan verworden tot wat Stalin had genoemd de 'transmissieriemmen' van de partij 3). De arbeiders en boeren waren in deze zienswijze dus niet langer het passieve en willige gehoor van agitators en traden nu zelf op op het toneel van de geschiedenis. Maar nog steeds was de voorstelling van zaken zo, dat 'chaos en anarchie' het begeleidende verschijnsel waren van een 'onrijpe en ongeregelde massabeweging'; nog steeds speelden de miljoenen Russische arbeiders en boeren de rol van het door krachten van buiten te onderwerpen en te disciplineren element.

In een recente jaargang van het tijdschrift *Slavic Review* is tegen deze visie bezwaar aangetekend, een bezwaar dat ons met onze belangstelling voor de zelfstandige arbeidersstrijd moet interesseren. In een artikel over gewelddadigheden bij arbeidskonflikten in Rusland aan het einde van de vorige eeuw probeert de historicus Daniel Brower te komen tot een fundamentele herwaardering van 't geweld waarmee Russische arbeidskonflikten in die tijd vaak gepaard gingen. Traditioneel was in de geschiedschrijving dit geweld (het vernielen van voorraden, gebouwen en machines van de fabriek, het molesteren van opzichters en directeuren) beschouwd als een overblijfsel van de 'plattelandsmentaliteit' van arbeiders die aan de discipline van het fabrieksleven nog niet waren gewend. Geheel in overeenstemming met de opinies van de sociaal-demokraten van die tijd meenden de latere geschiedschrijvers, dat de arbeidersbeweging aan 'rijpheid' en 'bewustzijn' zou winnen naarmate de arbeiders zich beter hielden aan organisatorische richtlijnen en met name stakingen niet langer deden ontaarden in het rauwe oproer dat in de Russische dorpen een regelmatig terugkerend verschijnsel was. Brower geeft meerdere voorbeelden van de inspanningen die de revolutionairen zich getroostten om het woeste arbeidersvolkje discipline bij te brengen: zij hielden de arbeiders voor dat zij 'ordelijk' moesten staken en niet de machines vernielen, omdat zij daarmee de fabriek als hun eigen 'voedster-moedertje' bedreigden; zij zorgden ervoor dat bij georganiseerde stakingen alle kroegen in de omtrek gesloten werden; zij morden wanneer de arbeiders het fabriekskantoor platbrandden en de directeur een pak slaag gaven, omdat dit zou getuigen van 'gebrek aan discipline' 4).

Brower nu stelt voor om dergelijke gewelddadigheden bij arbeidskonflikten met heel andere ogen te bezien en niet bij voorbaat uit te gaan van de gedachte, dat de sociaal-demokraten beschavingswerk deden onder onbehouden volk. Hij sluit hier aan bij een stroming in met name de Britse geschiedschrijving, die massa-akties of oproeren niet beschouwt met de misprijzende blik van de 'politiek bewuste' sociaal-demokraat maar in de eerste plaats op zoek gaat naar de rationele drijfveren in het optreden van menigten, naar hun eigen 'cultuur' of 'groepsmoraal' 5). Toegepast op de vroege Russische arbeidersbeweging kan deze benadering, blijkens Browsers artikel, aardige resultaten opleveren. Met name blijkt dat de agiterende revolutionairen met hun verhalen over klassenstrijd een taal spraken die voor een deel niet door de arbeiders werd begrepen en voor een deel op hun eigen manier werd uitgelegd. Veelzeggend is het verhaal van de arbeider-intellektueel Pjotr Moisejenko in 1885, die naar 't voorbeeld van de Westeuropese arbeidersbeweging zijn makkers op de Morozov-textielfabriek probeerde op te voeden in de methoden van de gedisciplineerde staking. Voor een groep arbeiders had hij enkele maanden lang voorgelezen uit de roman *De rover Tsjoerkin*, over een arbeider die bandiet wordt om de rijken te bestelen ten bate van de armen. Moisejenko hoopte dat dit thema zijn gehoor zin zou bijbrengen voor een georganiseerd verzet tegen het kapitalisme. De arbeiders reageerden echter met opmerkingen als: 'We moeten de zaak kort en klein slaan, anders gebeurt er niets'. En toen het later inderdaad tot een staking kwam, kwam het ook tot oproer. Arbeiders vonden dat Mozorov hen had uitgeplunderd en dat nu de tijd was aangebroken om hem te plunderen. Niets anders had immers de rover Tsjoerkin gedaan.

Nog een aantal van dergelijke gevallen brengt Brower ertoe met tamelijk vergaande stellingen te komen. Hij wijst op twee tradities onder het

Russische 'gewone volk' in de negentiende eeuw: die van blind oproer als signaal aan de autoriteiten om in te grijpen in wantoestanden, en de gewoonte bij 't werkvolk om middels vuistgevechten onderlinge krachtmetingen aan te gaan. Uit deze twee mogelijke wortels van het arbeidersgeweld leidt hij af, dat geweld niet slechts de instinktieve uitbarsting was van een oproerige menigte (zoals de marxistische revolutionairen het destijds zagen) maar evengoed werd aangewend als een vorm van direkte aktie tegen ieder die voor de ellende van de arbeiders verantwoordelijk was: opzichters, direktoren, tsaristische politie en woekeraars. Op deze wijze, schrijft Brower, kan men de oproeren van arbeiders zien als een even belangrijk signaal van een opkomend klassebewustzijn en van een beginnende proletarische beweging als 'ordelijke' stakingen dat waren. Dat de revolutionairen een volstrekt andere mening waren toegedaan getuigde volgens hem slechts van hun beperkte blik. Het spontane en gewelddadige protest zag hij als een aanval op de juridische en eigendomsverhoudingen waarop het fabriekssysteem berustte, en het zou daarom zeker niet minder gevaarlijk zijn voor de bestaande orde dan het gedisciplineerde 'arbeidsleger' dat de RSDAP voor ogen had.

Browers stellingen hebben voor nogal wat diskussie gezorgd, en enige belangwekkende opmerkingen in hetzelfde nummer van *Slavic Review* willen we hier vermelden. Natuurlijk werd allereerst aangevochten, of aan het einde van de negentiende eeuw oproeren een even belangrijke plaats innamen als georganiseerde stakingen; gezien het schaarse bronnenmateriaal was op deze vraag geen helder antwoord te krijgen. In nauw verband hiermee stond de vraag, of het gewelddadige protest van arbeiders inderdaad getuigde van een opkomend klassebewustzijn, of dat juist gedisciplineerde aktie bij stakingen op 'meer bewustzijn' wees. Twee veronderstellingen die elkaar slecht verdragen, maar in hun implicaties even interessant zijn, werden hier door Browers kritici te berde gebracht. De eerste veronderstelling is, dat oproer rond en in de fabriek op langere termijn inderdaad weinig opleverde en dat de arbeiders, hiervan doordrongen, geleidelijk gedisciplineerder aktievormen gingen hanteren. Dit feit zou dan evenwel geen direkt gevolg zijn van de agitatie door de sociaal-demokraten, maar van algemene processen als industrialisatie en verstedelijking: stedelijke vormen van organisatie brachten de arbeiders ertoe om over te gaan tot soorten van kollektieve aktie die meer planning en samenwerking vereisten. En uit het materiaal over arbeiders in 1905 en 1917 is ook inderdaad af te leiden dat in de steden de revolutie niet werd gemaakt door ontwortelde, gewelddadige boeren, maar door arbeiders die wisten in te spelen op de gekompliceerde maatschappij om hen heen. Niet voor niets had de tsaristische regering gepoogd industrieën te spreiden over het platteland 6).

De tweede veronderstelling gaat ervan uit, dat het kollektieve geweld onder de Russische arbeiders helemaal niet verminderde. Maar niet van het nieuwe proletarische bewustzijn, dat Brower in dit feit leest, zou sprake zijn, maar van een zuiver defensief gedrag van de arbeiders. Kollektief geweld van arbeiders zou dus helemaal niet getuigen van bewust en doelgericht optreden, iets wat zowel Brower als z'n kritici onder 'bewustzijn' verstaan. Uiteraard werd in de diskussie Lenin geciteerd, die had geschreven dat de wilde oproeren van het begin van de Russische arbeidersbeweging niet meer waren dan de opstand van onderdrukten, en dat ze al spoedig plaats moesten maken voor systematische stakingen, die echter volgens Lenin ook niet meer waren dan 'het embryo van de klassenstrijd'. Dit

citaat was niet toevallig, want in wezen komt de discussie in *Slavic Review* neer op de vraag, of men het kollektieve geweld bij arbeidersakties al als 'bewust revolutionair' optreden kan aanmerken of niet. Volgens Brower was het geweld 'een machtig en authentiek wapen in de strijd van de arbeiders tegen het kapitalistische fabriekssysteem', volgens zijn critici was het hoogstens een 'embryo' zonet een obstakel uit een verouderde mentaliteit, dat offensieve politieke actie in de weg stond.

Het 'socialistische bewustzijn' van de arbeiders, dat wil zeggen hun bereidheid tot offensieve politieke actie, bleef in deze discussie dus het verborgen criterium ter beoordeling van de gewelddadigheden van arbeiders. Dit maakt des te interessanter de opmerking in één van de replieken op Brower dat zowel gewelddadigheden als 'ordelijke' stakingen overwegend voortsporen uit defensieve en niet uit offensieve motieven bij de arbeiders. Als deze opmerking juist is - en er is een overvloed aan materiaal die haar bevestigt - dan blijkt de hele discussie over klassenbewustzijn, al dan niet in verband met gedisciplineerde actie, op drijfzand te berusten. Immers, dit betekent, als we ons houden aan Lenins omschrijving, dat geen van de grote stakingsbewegingen van de Russische arbeiders gekenmerkt werd door 'socialistisch bewustzijn' aan hun kant. Dit valt te demonstren aan de stakingen in de jaren 1890, in 1905, na 1912, aan de februari-revolutie van 1917 en aan de spontane onteigeningen van fabrieken in de zomer van 1917, die de arbeiders tegen de zin van de bolsjewieken doorzetten als antwoord op de sluitingen door de patroons. Ondanks alle pogingen tot een nieuwe benadering onder westerse historici blijven zij toch nog steeds op het bewustzijn van de arbeiders gefixeerd en veronachtzamen zij de essentiële gegevens die spreken van hun daden. Niets getuigt beter van de duidelijke daad en het moeilijk te definiëren bewustzijn van de arbeiders dan de gebeurtenissen in Petrograd in november 1917. De arbeiders en soldaten stonden de staatsgreep toe, die de bolsjewieken onder het gezag van de sovjets doorvoerden, terwijl zij enige maanden tevoren die van Kornilov hadden verijdeld. Dat was de daad. Wat hierbij echter te zeggen van hun bewustzijn? Hoe gedisciplineerd was dat? Laten we, wat dat betreft, tot slot volstaan met enige citaten:

"Het groteske vervolg op de oktoberopstand (.....) was een overdadig, werkelijk elementaire orgie van massale dronkenschap, waarmee de bevrijde underdog zijn bevrijding vierde. De orgie... duurde vele weken en dreigde op een gegeven ogenblik de revolutie tot stilstand te brengen en haar te verlammen. De dronkenschap bereikte haar hoogtepunt juist toen de regering werd gekonfronteerd met de boycot door het ambtelijke apparaat en met de eerste tekenen van de burgeroorlog, toen de regering geen eigen bestuursorganen bezat en toen haar lot volledig afhing van de waaksaamheid, discipline en energie van haar aanhangers."

En uit een ooggetuigeverslag:

"De hele stad was besmet met de waanzin van het zuipen. Tenslotte benoemde de Raad van Volkskommisarissen een bijzondere kommissaris, verleende hem uitzonderlijke volmachten en gaf hem een sterk eskorte mee. Maar ook de kommissaris bleek onbetrouwbaar" 7).

Noten op de volgende pagina.

- 1) A.V. Oesjakov, *De strijd voor de eenheid van de arbeidersklasse van Rusland. Het werk van V.I. Lenin en de bolsjewieken voor de organiseren van het proletariaat* (Russ.), Moskou 1981, blz. 47-51, 105.
- 2) Resp. Leonard Schapiro, *The Communist Party of the Soviet Union*, New York 1960, en David Lane, *The Roots of Russian Communism. A Social and Historical Study of Russian Social-democracy 1898-1907*, Assen 1969.
- 3) John Keep, *The Russian Revolution. A Study in Mass Mobilization*, New York 1976, blz. VII-X, 470-471.
- 4) Daniel D. Brower, *Labor Violence in Russia in the Late Nineteenth Century*, in *Slavic Review*, jrg. 41, nr. 3, herfst 1982.
- 5) Als voorbeeld zijn te noemen E.J. Hobsbawm, *Primitive Rebels. Studies in Archaic Forms of Social Movement in the 19th and 20th Centuries*, Manchester 1959; George Rudé, *The Crowd in History. A Study of Popular Disturbances in France and England 1737-1848*, Londen 1964; E.P. Thompson, *The Moral Economy of the English Crowd in the Eighteenth Century*, in *Past and Present*, nr. 50, februari 1971.
- 6) Diane Koenker, *Collective Action and Collective Violence in the Russian Labor Movement*, in *Slavic Review*, jrg. 41, nr. 3, herfst 1982.
- 7) Isaac Deutscher, *The Prophet Armed. Trotsky: 1879-1921*, Oxford 1970, blz. 322-323.

=====

D E V A K B E W E G I N G G I S T E R E N ,

V A N D A A G E N M O R G E N

Twintig jaar geleden verscheen er in Nederland een boekje onder de titel *Vakbeweging in beweging*. Daarin werd betoogd, dat diverse veranderingen van maatschappelijke aard, in 't bijzonder die welke modernere verhoudingen op de arbeidsmarkt teweegbrachten, niet spoorloos aan de vakbeweging voorbij waren gegaan en dat de vakbeweging, zo goed als de samenleving zelf, 'in beweging', dat wil zeggen nog voortdurend aan verandering onderhevig was. Het boekje kon worden beschouwd als een bescheiden poging om zicht op die veranderingen te krijgen, begrip te kweken voor de onvermijdelijkheid ervan en lijnen te trekken naar de vakbeweging van de naaste toekomst. Het is niet onze bedoeling, hier na te gaan in hoeverre die poging van destijds als geslaagd moet worden beschouwd. Hoe men over de inhoud van genoemd geschrift ook moge oordelen, de hierboven zeer in het kort wergegeven grondgedachte kan o.i. niet worden betwist.

De vakbeweging is een instituut van de burgerlijke maatschappij, dat de regulering van de arbeidsmarkt in de meest uitgebreide zin des woords tot functie heeft. Het spreekt vanzelf dat dit instituut, gelijk alle instituten van de kapitalistische samenleving, een onafgebroken ontwikkeling vertoont, die min of meer gelijke tred houdt met de ontwikkeling van de kapitalistische produktiewijze, zonder dat deze ontwikkeling overigens de eigenlijke functie van de vakbeweging en daarmee haar wezen aantast. Indien

men ons vraagt wat of wel het kenmerk van deze ontwikkeling is, dan antwoorden wij, dat de van het begin af aan gegeven functie van de vakbeweging in toenemende mate een tegenstelling tussen vakbondsleden en de vakbondsleiding tot gevolg heeft gehad en dat omgekeerd deze, uit het wezen van de vakbonden voortspruitende tegenstelling ertoe heeft geleid, dat een behoorlijke uitoefening van haar functie de vakbeweging hoe langer hoe meer problemen oplevert.

De Britse Conservatieve politikus Sir Keith Joseph, die een belangrijke ministerspost heeft in het kabinet van mevrouw Thatcher, heeft een aantal jaren geleden de vakbeweging een voor de industriële maatschappij onmisbare instelling genoemd zonder welke die maatschappij ondenkbaar zou wezen. Terecht. De vakbeweging bewijst het kapitaal goede diensten, maar zij kan het kapitaal - zoals wij meermalen hebben betoogd - en zoals ook van de zijde van het ondernemersdom is opgemerkt - geen slechtere dienst bewijzen dan daaraan té goede diensten te bewijzen. In dat geval wordt de tegenstelling tussen de vakbonds-bureaucratie en de achterban dermate op de spits gedreven, dat moeilijk kan worden volgehouden dat de vakbeweging de arbeiders vertegenwoordigt. Daarmee is dan tegelijkertijd de fictie ondergraven dat de vakbeweging op de arbeidsmarkt verschijnt als verkoopster van de totale hoeveelheid beschikbare arbeidskracht. En daarmee verliest de vakbeweging dan weer haar betekenis als onderhandelingspartner.

Dit alles wil zeggen, dat het optreden van de vakbeweging aan sterke wisselingen, zo men wil aan sterke schommelingen onderhevig is. Haar taak is het de arbeidskracht te beheersen en de 'sociale vrede' te handhaven, maar wanneer zij die taak te weinig subtiel, te ongenueanceerd, met teveel gebrek aan takt vervuld, dreigt zij onmiddellijk haar greep op de arbeidersklasse te verliezen en komt er in feite van een beheersing van de arbeidskracht weinig of niets terecht. Vandaar dat de vakbeweging tussen twee uitersten, tussen twee polen zou men kunnen zeggen, heen en weer pendelt: nu eens vervult zij in ieder opzicht de rol van de politieagent, die het kapitaal haar heeft toebedeeld, dan weer handelt zij, onder druk van haar achterban, uiterst radikaal. Dat uiteraard met alle tussen die beide uitersten denkbare variaties. Ook komt het voor, dat de een of andere vakbond een radikale koers vaart, de overkoepelende vakcentrale daarentegen een precies tegenovergesteld beleid voert. Voorbeelden hiervan zijn gemakkelijk te geven. Men denke b.v. aan het duidelijke verschil tussen de FNV en de daarbij aangesloten voedingsbond. Of aan het optreden van de beide Britse typografenbonden, die zich bij hun strijd tegen een krantenuitgever in Warrington niet aan de wet wensten te houden en toen door de overkoepelende TUC en Len Murray (de Britse Wim Kok) terecht werden gewezen.

In lang vervlogen dagen, dat wil zeggen in de tijd dat het kapitalisme zich als produktiewijze ontwikkelde en de vakbeweging dientengevolge ontstond, is de werkelijke betekenis van de vakbeweging voor het kapitaal niet aanstonds altijd even duidelijk geweest. Vandaar dat er in die tijd sprake was van een verbod. Dat bestond zowel in Engeland, het land dat de bakermat van het kapitalisme en de vakbeweging was, als elders. Al vrij spoedig echter werden die verboden uit welbegrepen kapitalistisch eigenbelang opgeheven. In Engeland bleef het daarbij niet. De uit de kapitalistische samenleving niet meer weg te denken positie van de vakbeweging werd verder geregeld in wetten die in 1875 door een conservatieve regering tot stand werden gebracht en in 1906 door een liberale regering werden aangevuld. Dezer dagen heeft een medewerker van het gezaghebbende Britse dag-

blad *The Times* eraan herinnerd, dat zowel de wet van 1875 als die van 1906 aan de vakbeweging wettelijke rechten toekende met het oogmerk 'een zich van haar verantwoordelijkheden bewuste vakbeweging te creëren'. Voor wat betreft de wet van 1875, de Conservatieve staatsman Disraeli voorspelde, dat zij de Tory-partij zou verzekeren van 'de eeuwigdurende genegenheid van de werkende klasse'. Van de wet van 1906 heette het, dat zij het land zou vrijwaren van hevige klassebotsingen 1). Zoals iedereen weet, is het één zowel als het ander niet meer dan een illusie geweest.

Met deze vaststelling wil allerm minst beweerd zijn, dat de vakbeweging in Groot-Brittannië of elders zich n i e t van haar verantwoordelijkheid bewust zou zijn geweest, anders gezegd: haar functie in de kapitalistische maatschappij niet goed zou hebben vervuld. Het probleem is met de titel van de bewuste beschouwing in *The Times* nauwkeurig aangegeven. Daarmee namelijk wordt tot uitdrukking gebracht, dat er een punt bereikt is dat de vakbeweging haar achterban niet langer onder controle heeft. De konklusie van de schrijver van bedoeld stuk is deze, dat een hervorming van de vakbeweging dringend noodzakelijk is. Het is dezelfde konklusie die zo'n 15-tal jaren geleden ten grondslag lag aan de voorstellen van Barbara Castle, aan de Industrial Relations Act van de regering-Heath, alsmede aan de vakbewegingswetgeving van de regering-Thatcher. Over 'hervorming van de vakbeweging' werd ook in het Nederlandse geschrift gesproken, dat wij in de aanhef van dit opstel hebben genoemd.

Van de in Nederland gevoerde discussie over dat onderwerp verschilt een deel der in Engeland hieromtrent verschijnende publikaties in zoverre, dat daarin over de vakbeweging van vandaag gesproken wordt als zou zij nog in ieder opzicht dezelfde zijn als de vakbeweging van gisteren. Op uiterst ongenueanceerde wijze wordt daarin het optreden van de vakbeweging met het optreden van de arbeiders over één kam geschoren. In het door ons genoemde Nederlandse geschrift is daarvan geen sprake. De groeiende tegenstelling tussen leden en leiding wordt daarin juist een centraal probleem genoemd. Engeland en Nederland laten derhalve, wat de discussie over de vakbeweging van morgen betreft twee kanten van de medaille zien. In Engeland hoort men luide de kreet dat de vakbeweging betere diensten aan het kapitaal moet vervullen; bij de discussie in Nederland wordt steeds meer op de gebrekkige communicatie tussen de top en de achterban gewezen en gezegd, dat de vakbeweging van morgen meer vertrouwen van de arbeiders moet bezitten dan de vakbeweging van vandaag.

Onze opvatting is het dat het één al even onmogelijk is als het ander. Een wettelijke muilkorving van de vakbeweging zoals sommige Britse sociale 'dokters' voor ogen staat, zal alleen maar tot een nog heviger botsing tussen de klassen voeren, een botsing waarbij de arbeidersmassa's zélf handelend optreden en niet langer enigermate door de bonden in toom kunnen worden gehouden. Aan de andere kant is de ontwikkeling van de maatschappij zodanig, dat het nog bestaande vertrouwen van de arbeiders in de vakbeweging als strijdorganisatie eerder geringer dan groter zal worden dan het thans is. Dat wil niet zeggen dat de vakbeweging dan als instituut verdwijnen zal. Het zal echter een 'hervorming' ondergaan overeenkomstig de maatschappelijke ontwikkelingswetten en niet een hervorming zoals sommige ('kritische') vakbondsbestuurders hopen.

---

1) *The Times* van 16 juli j.l.